Térképen: hol tudnak többet, hol tudnak kevesebbet a hatodikosok, mint tíz éve?

Herczeg Bálint, Szepesi Balázs – 2019. szeptember

Térképen mutatjuk be, melyik járásokban javultak, hol romlottak a 12 évesek matematika és szövegértés eredményei.

Alig változott a hatodikosok matematika és szövegértés tudása az elmúlt 10 évben az Országos Kompetencia Mérés adatai szerint. Hiába a válság, az oktatási rendszer átalakulása, hiába a jelentős különbség a prosperáló és beragadt térségek lehetőségei között, a 12 éves általános iskolások 2018-ban mért tudása sem országosan, sem járásonként nem tér el jelentősen attól, amit az egy évtizeddel korábbi mérések mutattak.

146 járásban nincs szignifikáns különbség a legutóbbi és az egy évtizeddel ezelőtti eredmények között. 27 járásban javult a diákok eredménye, 24-ben romlott szövegértésből vagy matematikából. A kiskamaszok tudásának szintje területi szinten jóval stabilabb, mint a jövedelemre, népességre vonatozó mutatók.

Az eredmények országos és járási stabilitása persze nem jelenti azt, hogy nincsenek iskolák, ahol jobbak vagy rosszabbak lettek az eredmények. Az is lehet, hogy sok járás eredményei ingadoztak tíz év alatt. Ezek a változások azonban járási szinten összesítve, a 2010-12-es és a 2016-18-as időszak eredményeinek átlagát összevetve a legtöbb helyen kioltják egymást.

Mielőtt belegondolnánk, mi lehet ennek az oka, mi ennek a következménye, nézzük az adatokat részletesen! (A kompetenciamérés eredményeiben romló, javuló térségek listája a cikk végén található.)

Az Országos kompetenciamérés 2001 óta méri fel a gyerekek matematika és szövegértés tudását. Az Oktatási Hivatal munkájának köszönhetően az évek alatt komoly rendszer épült fel. Az iskolák láthatják és hirdethetik, hogyan teljesítenek a többiekhez képest. Az oktatási rendszer irányítói és elemzői részletes adatok alapján vizsgálhatják az iskolarendszer eredményeit. Az adatok nyilvánossága pedig lehetővé teszi, hogy vitáinkban személyes tapasztalatok és gondolatok mellett tényekre is építhessük.

13 térség, ahol leginkább változott a gyerekek tudása

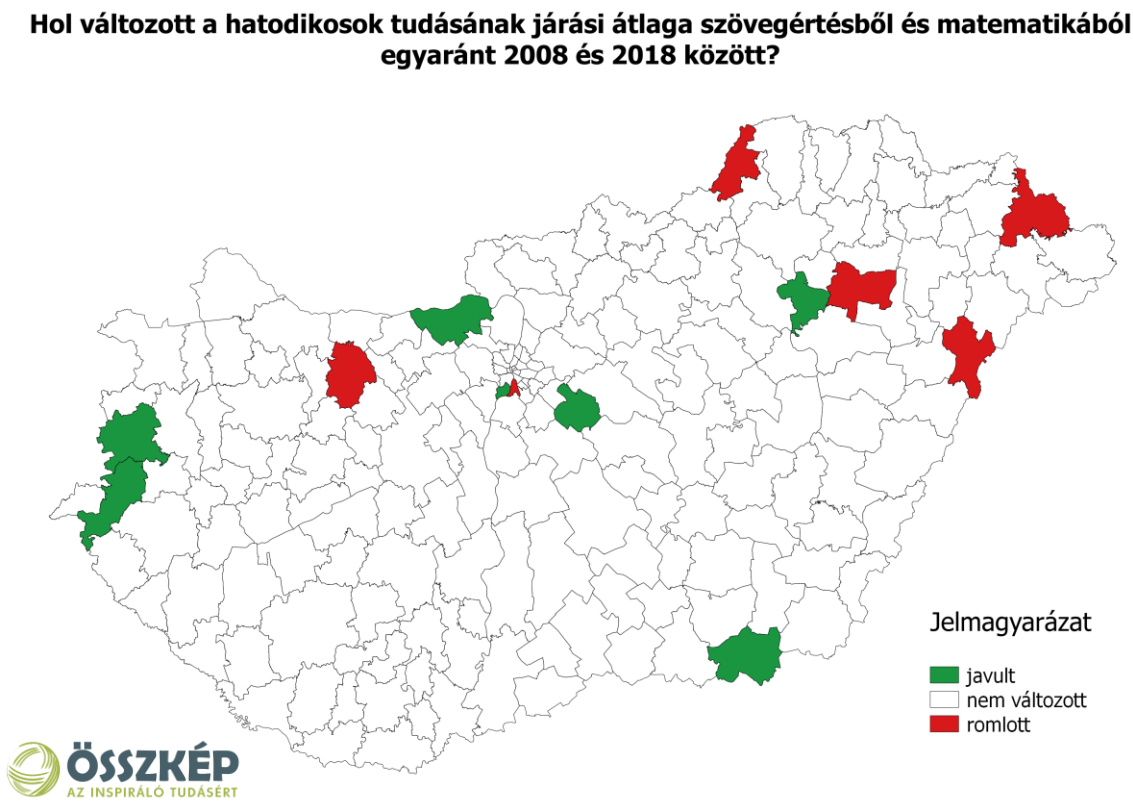

A térkép az Országos Kompetenciamérés adatai alapján készült, a 2008 és a 2010, illetve a 2016 és 2018 közötti időszak eredményeinek átlagát hasonlítja össze.

Hét térség lehet büszke arra, hogy mind matematikából, mind szövegértésből többet tudnak a hatodikosok, mint tíz éve. Ezek a Budafoki, a Mezőcsáti, a Makói, az Esztergomi, a Monori, Körmendi és a Szombathelyi járás. Nehéz bármit mondani, mi a közös ezekben a vidékekben, nem valószínű, hogy közös oka van a sikertörténeteknek. Találunk köztük nyugat-magyarországi megyeszékhelyet, olyan borsodi térséget, ahol a legnagyobb településen 5600-an laknak, fővárosi külső kerületet, alvóvárosi térséget és több kisváros vidékét nyugatról, északról és délkeletről.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. Iratkozz fel hírlevelünkre, kövess minket, ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

Hat járásban romlott a diákok tudása mindkét területen - Csepelen, illetve Hajdúnánás, Kisbér, Nyíradony, Putnok és Vásárosnamény környékén. Itt már sejtet valamit a térkép - hatból négy járás az ország legszegényebb észak-keleti térségében fekszik.

A legfőbb üzenet azonban az, hogy az ország meghatározó része fehér. Hiába változott az ország demográfiai térképe, hiába eltérőek a különböző vidékek gazdasági kilátásai, a diákok tudásszintje meglepően stabil. Lehet, hogy a két összehasonlított időpont között voltak kilengések, de a legtöbb vidék átlagos eredménye ugyanaz, mint egy évtizeddel korábban.

A tanév kezdetekor az Összkép hagyományosan a magyar iskola világával foglalkozik. Három éve azt elemeztük, hogyan néz ki a szülő szemszögéből az iskola. Két éve azzal foglalkoztunk, hogyan lehetne nekifogni az oktatási rendszer jobbításának. Tavaly a kompetenciaeredmények területi különbségeit mutattuk be szövegértésből és matematikából.

Hol változtak a szövegértés eredmények?

Szövegértésből hol változott a hatodikosok tudásának járási átlaga 2008 és 2018 között?

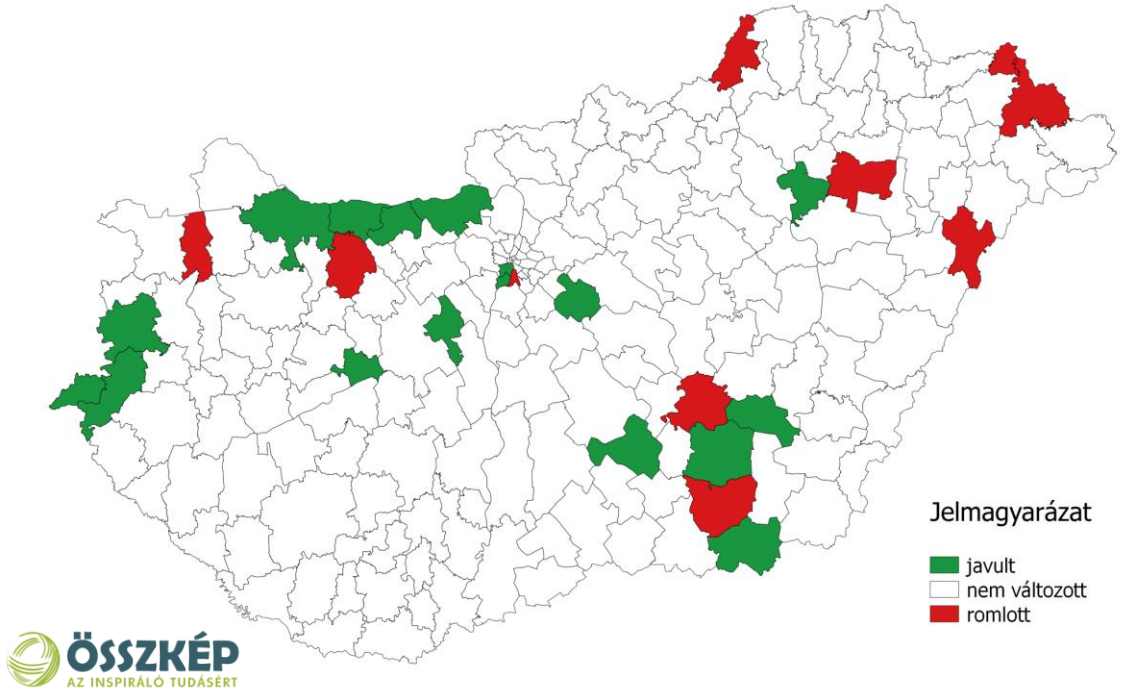

A térkép az Országos Kompetenciamérés adatai alapján készült, a 2008 és a 2010, illetve a 2016 és 2018 közötti időszak eredményeinek átlagát hasonlítja össze.

A szövegértés eredményben javító térségek többsége három helyre koncentrálódik: Szombathely és Győr környékére, illetve az ország délkeleti részére. A romló eredményű térségek jobban szóródnak, ez a szórás egy picit keletre húz.

Ez a térkép sok mindenben emlékeztet arra a korábbi cikkünkre, amelyben egyes térségek területi tőkéjét mutattuk be. A 17 járásból, ahol javult a diákok szövegértés eredménye 11 tartozik a legmagasabb területi tőkéjű térségek közé, további négyet pedig az átlagosnál jobb helyzetű vidékek között találunk. Csak két az átlagosnál alacsonyabb területi tőkéjű térségnek, Mezőcsát és Monor környékének sikerült javítani a hatodikosok szövegértés képességein.

10 járás diákjai írtak rosszabb teszteket, mint tíz évvel ezelőtti társaik – ebből öt a legalacsonyabb társadalmi tőkéjű térségek között van. A romló eredményű vidékek közül csak háromban magasabb a területi tőke, mint az országos átlag (a csepeli, a kapuvári és a hódmezővásárhelyi járásban).

Ezek az eredmények arra utalnak, hogy az adott térség társadalmi, gazdasági helyzete hatással van a diákok eredményeinek változására. Ezt persze nem szabad túldimenzionálni, hiszen a legtöbb szegény vidék oktatási eredménye nem romlott, a legkedvezőbb helyzetű vidékek közül több olyat találunk, ahol változatlan maradt a diákok olvasás tudása, mint ahány helyen nőtt.

A térkép nagy része itt is fehér. A későbbi tanulás képességet meghatározó szövegértés tudás területén a kompetencia mérés 2008-as és 2018-as eredményei 27 térségben változtak szignifikánsan, 170 helyen nincs szignifikáns változás.

Hol megy jobban, hol megy rosszabbul a matek?

Matematikából hol változott a hatodikosok tudásának járási átlaga 2008 és 2018 között?

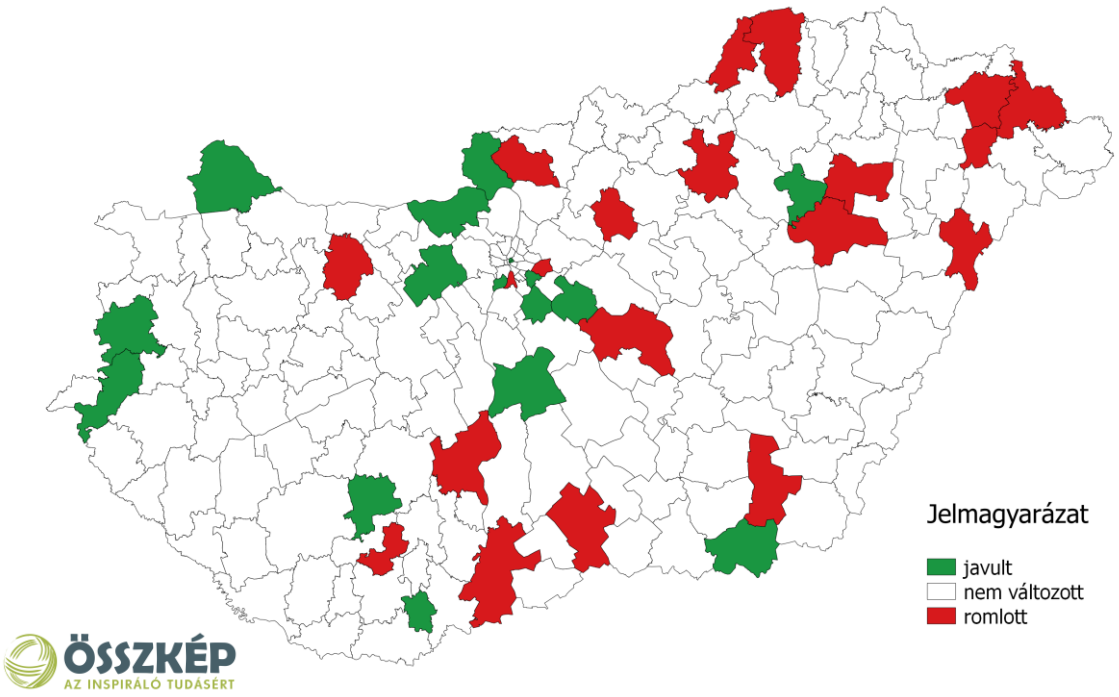

A térkép az Országos Kompetenciamérés adatai alapján készült, a 2008 és a 2010, illetve a 2016 és 2018 közötti időszak eredményeinek átlagát hasonlítja össze.

A matematikából jobb eredményt mutató járások listáján meglepően sok az olyan térség, amelyekről keveset tud az ember, talán helyüket sem mondaná meg olyan biztosan egy vaktérképen. A korábbi területi tőke térkép legjobbjai közül a budapesti kerületek mellett csak három térséget találunk ezen a listán (Esztergom, Körmend, Szombathely környéke). A főváros matekból szignifikánsan javító kerületei (VI., VII. és XXII. kerület) sem tartoznak a legfrekventáltabb vagy a legszegényebb városrészek közé.

20 helyen romlott a matematika kompetencia mérés eredménye, ebből 8 tartozik a legalacsonyabb területi tőkéjűek közé (a Baktalórántházai, a Balmazújvárosi, az Edelényi, a Hajdúnánási, a Kiskunhalasi, a Nyíradonyi, a Putnoki és Vásárosnaményi járás), 3 pedig a legmagasabb területi tőkéjűek közé (Eger környéke, a fővárosból pedig Csepel és Rákosmente). Rosszabb sorból valamivel könnyebb lejjebb csúszni, de nem sokkal.

Matematikából picit nagyobb az átrendeződés, mint szövegértésből - itt „csak" a járások 81 százalékában (160) helyen egyezik meg a 2008-as és a 2018-as kompetencia mérés eredménye.

Stabilitás, lentről könnyebb csúszni, felfelé sok az út

Az eredményeket három pontban összegezhetjük.

1. A legfontosabb tanulság, hogy legtöbb helyen a tudásban – legalábbis az azt mérő teszteredmények szerint – a helyzet változatlan. A mai hatodikosok és 10 évvel korábbi elődeik matematika és szövegértés tudása között nincs nagy különbség, sem országosan, sem járásonként vizsgálva az eredményeket.
2. A romló eredményű térségek között arányában többen vannak a rosszabb helyzetű térségek – ez a hatás szövegértésből erősebb, mint matematikából.
3. A javuló kompetencia eredményű térségek között szövegértésből érezhető az összefüggés a térség adottságaival, a matematika területén azonban még erős fantáziával is nehéz bármit belelátni a térképbe – talán annyit, hogy ezen a listán a nagyon jó, és a nagyon rossz helyzetű térségek közül keveset találunk. (A szövegértés és a matematika eredmények eltérésébe közrejátszik az is, hogy az előbbiben nagyobb a tanár, a másodikban pedig jelentősebb a diák társadalmi hátterének szerepe.)

Az utolsó eredmény könnyen megemészthető – mélyebb vizsgálatra van szükség, hogy megértsük, hol miért javultak az eredmények. A második eredmény érthető: ahol a helyi viszonyok rosszabbak, ott minden nehezebb. A térkép legerősebb üzenete, a stabilitás azonban elgondolkoztatja az ember.

Stabilitás – mi lehet mögötte?

Ahogy láttuk, az országos és térségi átlagokat nézve a hatodikosok tudása nem változott az elmúlt tíz évben. Elsőre az eredmény nehezen hihető, minden az oktatásról szóló impulzus arra utal, hogy az

iskola világa eszeveszett mozgásban van. Mélyebben belegondolva azonban összeáll a kép – négy fő ok sejlik fel a mögött, hogy a gyerekek tudásának átlagos szintjében 10 év alatt nincs változás.

- A diákok tudásának nagy része nem az iskolától függ. Meghatározóak a szülők, a társadalmi környezet, az osztálytársak. Ebben pedig komoly változás nem volt – a 2008-ban vizsgázó gyerekek szülei a 60-as, 70-es években születtek, nem nagyon különböznek 2018-ban tesztet író kamaszok tíz évvel fiatalabb szüleinél.
- Az oktatási rendszer keretei sokat változtak, de a lényege ugyanaz: ugyanazok a pedagógusok tanítanak ugyanabban a teremben – és amikor becsukódik az ajtó, rajtuk múlik, hogy mi is történik a teremben.
- Az iskolák számára hivatalosan előírt tananyagban is elég sok az állandóság. Az oktatás egy klasszikusan konzervatív műfaj, lassan változnak a módszerek, a tananyag nagy része is évtizedekig stabil. Egy változtatás hatásmechanizmusa lassú: egy új módszer vagy szervezeti megoldás sikerességét négy-öt éves kísérleti szakasz után lehet megítélni. Amíg az beépül az intézményrendszerbe, eltelik egy évtized. Innentől még 10-15 év, hogy a hatások az iskolások felnőtt világába lépésével megjelenjenek. Ez így 25-30 év. Az emberekkel foglalkozó területek egyébként hagyományosan ilyenek: az is lassan változik, hogyan gyógyítanak az orvosok, hogyan ítélkeznek a bírók, vagy hogyan szolgálnak fel a pincérek.
- A magyar köznevelés igazi kihívásai nem az oktatás tartalmához vagy technológiájához kötődnek. A fő kihívás a demográfia. A KSH adatai szerint 2008-ban 110 ezren jártak nyolcadikba, 2018-ban 90 ezren. (Ez a csökkenés 1990 óta tart, akkor 175 ezren fejezték be az általános iskolát.) Az iskolák küzdenek a gyerekekért, vagy ha nincs elég gyerek, a megmaradásért. Az oktatási rendszer üzemeltetése szempontjából az ebből adódó szervezési, finanszírozási nehézségek jóval nagyobbak az oktatás tartalmával kapcsolatos problémáknál.

A gyerekek tudásának időbeli stabilitása erős társadalmi tény. Elfogadása, megértése alapján máshogy gondolkozunk a magyar iskola világáról. Nincs összeomlás, de a változtatás is nehéz. Szívós ellenálló közeg ez, amely egyrészt stabilizál baj esetén, másrészt megnehezíti a változtatásokat.
Tanuljuk meg elfogadni, hogy lassan és nehezen, fordul ez a világ, mint egy telepakolt teherszállító hajó.

Köszönjük Obertik József segítségét a térképek elkészítésében.

Hol találunk szignifikáns különbséget a 2010-12 közötti, illetve a 2016-18 közötti kompetencia eredmények átlaga között?

Matematika	
Szignifikáns javulás	Szignifikáns romlás
Mezocsáti	Edelényi
Kunszentmiklósi	Nyíradonyi
Dombóvári	Putnoki
Makói	Balmazújvárosi
Gyáli	Baktalórántházai
Monori	Hajdúnánási
Esztergomi	Komlói
Bicskei	Ceglédi
Belso-pesti - VII. ker.	Kisbéri
Bólyi	Rétsági
Szobi	Kisvárdai
Körmendi	Vásárosnaményi
Belso-pesti - VI. ker.	Orosházi
Mosonmagyaróvári	Paksi
Dél-budai - XXII. ker.	Hatvani
Szombathelyi	Kiskunhalasi
Kelet-pesti - XVIII. ker.	Bajai
	Egri
	Dél-pesti - XXI. ker.
	Kelet-pesti - XVII. ker.

Szövegértés	
Szignifikáns javulás	Szignifikáns romlás
Dél-budai - XXII. ker.	Dél-pesti - XXI. ker.
Mezocsáti	Putnoki
Makói	Hajdúnánási
Esztergomi	Nyíradonyi
Monori	Kisbéri
Körmendi	Vásárosnaményi
Szombathelyi	Hódmezovásárhelyi
Dél-budai - XI. ker.	Kapuvári
Kiskunfélegyházi	Záhonyi
Szarvasi	Kunszentmártoni
Szentesi	
Gárdonyi	
Gyori	
Komáromi	
Tatai	
Szentgotthárdi	
Balatonalmádi	

Matematika és szövegértés egyaránt	
Szignifikáns javulás	Szignifikáns romlás
Dél-budai - XXII. ker.	Dél-pesti - XXI. ker.
Mezocsáti	Putnoki
Makói	Hajdúnánási
Esztergomi	Nyíradonyi
Monori	Kisbéri
Körmendi	Vásárosnaményi
Szombathelyi	